

บทที่ 1

บทนำ

โครงการชุมชนรักษาสีสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาเรื่องทรัพยากรน้ำของชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดประสงค์หลัก คือ การสร้างความรู้ และความตระหนักให้กับประชาชนในชุมชนไทลื้อ จนนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ชุมชนไทลื้อได้อย่างยั่งยืนต่อไป ในส่วนของบทที่ 1 ซึ่งเป็นบทนำของการวิจัยในครั้งนี้ จะประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับที่มาและความสำคัญของปัญหา, วัตถุประสงค์ของการวิจัย, ขอบเขตของการวิจัย, ประโยชน์ของงานวิจัย, กรอบแนวคิด และนิยามศัพท์เฉพาะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ที่มาและความสำคัญ

จากแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับต่อมา โดยเริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 ได้มีการปรับปรุงแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่น และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความรู้ความตระหนักและจิตสำนึกของประชาชนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น แต่คงต้องยอมรับว่าปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่ตลอดเวลา และมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนปัญหาการหาพื้นที่เพื่อใช้สำหรับกำจัดของเสีย เป็นต้น จากปัญหาดังกล่าวสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่สามารถแก้ไขได้ คือ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ขาดจิตสำนึกที่จะรับผิดชอบต่อส่วนรวม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ขาดระเบียบวินัย และอีกประการหนึ่ง คือ ประชาชนมองว่าการพิทักษ์รักษาและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของรัฐไม่ใช่หน้าที่ของตน จากเหตุผลดังกล่าวกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้มีนโยบายและแผนการในการดำเนินการตามโครงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ โดยจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

ปัญหาทรัพยากรน้ำเป็นปัญหาหนึ่งที่มีความรุนแรงมากขึ้น โดยจะเกี่ยวข้องกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพน้ำ โดยเฉพาะการระบายน้ำเสียจากแหล่งกำเนิดต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะในพื้นที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะส่งผลให้แหล่งน้ำที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ทำให้ชุมชนมีปัญหากับการขาดแคลนน้ำที่มีคุณภาพสำหรับใช้ในการอุปโภคบริโภค แนวทางหนึ่งในแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ การพยายามให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรน้ำของตนเองได้ ทั้งในประเด็นน้ำเสียที่เกิดขึ้น

และน้ำดื่มใช้ในชุมชน โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ และการให้ชุมชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและร่วมดำเนินการ อีกแนวทางหนึ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป คือ การสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยต้องให้ประชาชน และเยาวชนในพื้นที่เข้าใจว่าการจัดการทรัพยากรน้ำเป็นภารกิจที่ทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ และเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในชุมชน และต้องมีจิตสำนึกที่จะรับผิดชอบต่อส่วนรวมคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

ชุมชนไทลื้อ บ้างเมืองหลวงใต้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีการอพยพ มาจากแคว้นสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของประเทศจีน มากกว่า 200 ปี ซึ่งในอดีตชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนเกษตรกรรม ที่มีขนาดเล็ก แต่ในเวลาต่อมาได้มีการขยายตัวของชุมชนจนเป็นผลทำให้เกิดความหลากหลายของอาชีพของประชาชนในชุมชนไทลื้อ รวมทั้งเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นในชุมชน อันสืบเนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชน ปัญหาทรัพยากรน้ำเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน และระดับของปัญหามีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทั้งทางด้านน้ำเสีย และน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคในชุมชน

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโครงการชุมชนรักษาสีงแวดล้อม กรณีศึกษาเรื่องทรัพยากรน้ำของชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจะได้ทราบข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนไทลื้อ รวมทั้งร่วมกันแก้ปัญหาชุมชนโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจะมุ่งเน้นไปที่การทำให้ประชาชนในชุมชนไทลื้อเกิดจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรน้ำ จนนำไปสู่รูปแบบการแก้ปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับชุมชนไทลื้อต่อไป

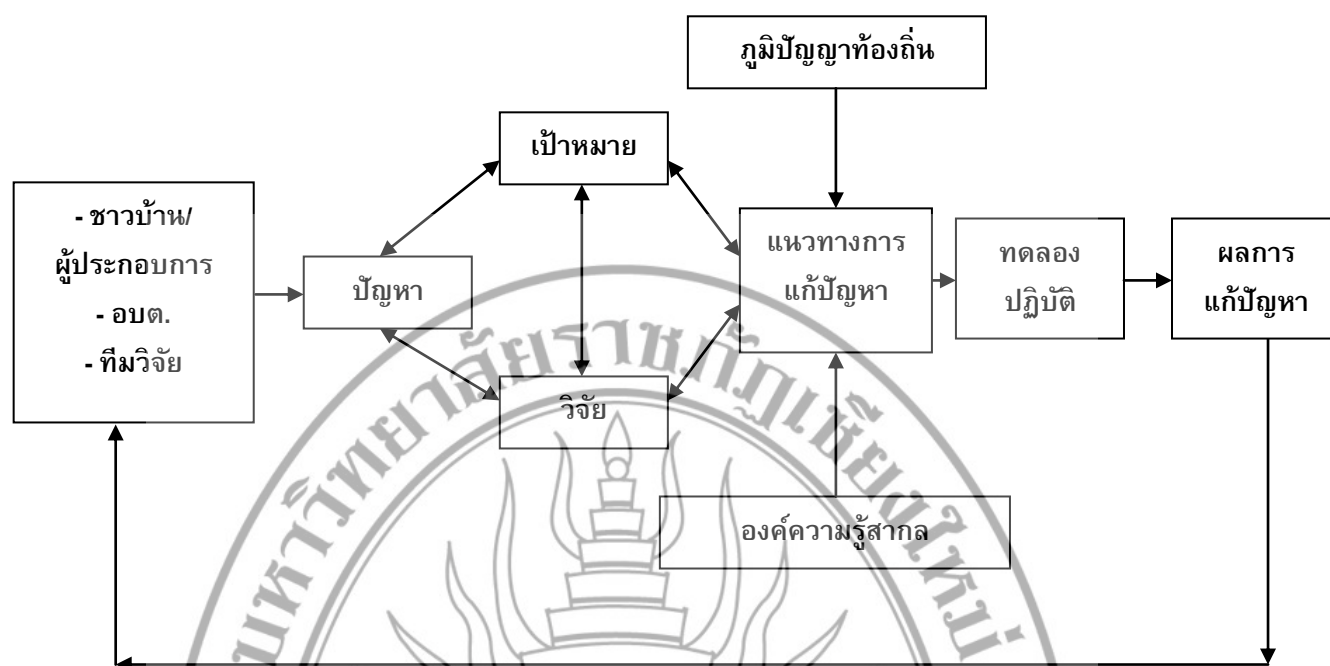
1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อสร้างความรู้ ความตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรน้ำแก่ประชาชนในชุมชนไทลื้อ

1.2.2 เพื่อให้ได้รูปแบบการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมกับชุมชนไทลื้อ

1.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยโครงการชุมชนรักษาสีงแวดล้อม กรณีศึกษาเรื่องทรัพยากรน้ำของชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในการหาเจ้าภาพ และภาคีมาร่วมรับผิดชอบปัญหา และแก้ปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาใช้แก้ปัญหของชุมชนที่เกิดขึ้น โดยเริ่มต้นตั้งแต่เข้ามามีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหา วางแผนการแก้ปัญหาร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการแก้ปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนไทลื้อได้ โดยอาศัยกรอบแนวคิดดังแผนภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยโครงการชุมชนรักษาสีงแวดลอม กรณีศึกษาเรื่องทรัพยากรน้ำของชุมชนไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ในครั้งนี้ เพื่อให้นักวิจัยมีเป้าหมายและกรอบของการทำวิจัยที่ชัดเจน คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ซึ่งจะประกอบด้วย ขอบเขตทางด้านเนื้อหา ขอบเขตทางด้านประชากร ขอบเขตทางด้านเวลา และขอบเขตทางด้านพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาในรายงาน ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ การสำรวจคุณภาพน้ำ การสร้างความตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรน้ำ ความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ชุมชนไทลื้อ รวมทั้งการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในพื้นที่ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ในชุมชนไทลื้อ บ้านเมืองลงใต้ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้น 189 ครอบครัว

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลาของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยทั้งสิ้นเป็นระยะเวลา 1 ปี

1.4.4 ขอบเขตทางด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ทำการศึกษา คือ ชุมชนไทลื้อ บ้านเมืองลงใต้ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.5.1 เกิดเป็นองค์ความรู้ในการวิจัย และพัฒนาการทรัพยากรน้ำต่อไปในอนาคตได้ เนื่องจากเป็นการศึกษาทั้งข้อมูลพื้นฐาน และการนำมาประยุกต์ใช้

1.5.2 เป็นการบริการความรู้แก่ประชาชน เมื่อได้แนวทางที่เหมาะสม และประชาชนเกิดการเรียนรู้ และเกิดจิตสำนึกถึงปัญหาในชุมชนของตนเอง และอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งการปลูกจิตสำนึกให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในชุมชน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ชุมชนไทลื้อ หมายถึง ชุมชนไทลื้อบ้านเมืองหลวงใต้ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

1.6.2 ทรัพยากรน้ำ หมายถึง น้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค และน้ำเสียจากครัวเรือนในชุมชนไทลื้อ บ้านเมืองหลวงใต้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่